

Dunja Mraović¹
Nikola Borišev²
Vesna Gojković³

UDC 176.6
28-447.64
Originalan naučni rad
Primljen: 04. 09. 2021.
Prihvaćen: 29. 11. 2021.

ZAŠTO LJUDI ČINE PRELJUBU – ‘NIŠTA LIČNO’ ILI ‘VRLO LIČNO’: MAKIJAVELIZAM I SUPKLINIČKI SADIZAM KAO PREDIKTORI PRELJUBE

APSTRAKT: Nezavisno od neposrednog motiva, preljuba podrazumeva ponašanje kojim se nanose patnja i bol bliskim osobama radi postizanja sopstvenog zadovoljstva. Naš cilj je bio utvrditi da li su makijavelizam (preljuba kao konativni stil ili ‘ništa lično’) i supklinički sadizam (preljuba upravo s namerom da se povredi ili ‘vrlo lično’) značajni prediktori preljube. Podaci prikupljeni testiranjem 111 žena i 48 muškaraca pokazuju da je osnovni prediktor preljube antagonistička struktura ličnosti makijavelista i instrumentalnost. Regresionim modelom, supklinički sadizam gubi inkrementalnu prediktivnu validnost, što implicira zaključak da je preljuba u sklopu ponašanja ‘ništa lično’, pre nego ‘vrlo lično’. Nisu utvrđene statistički značajne polne razlike u sklonosti ka preljubi.

KLJUČNE REČI: preljuba, makijavelizam, supklinički sadizam

Uvod

U većini ljudskih zajednica romantične veze podrazumevaju emocionalnu, kognitivnu i seksualnu privrženost između dve osobe. Ovaj dijadni odnos zasnovan je na načelu ‘ekskluzivnosti’, čime se obez-

¹ Psiholog, dunjaamraovic@gmail.com

² Psiholog, borisevnikola@gmail.com

³ Vanredni profesor, Fakultet za pravne i poslovne studije dr Lazar Vrkatić, Novi Sad, Univerzitet Union, Beograd, ORCID:0000-0003-2270-5311; vesna270165@gmail.com

beđuje stabilnost same veze, kao i lični razvoj svakog partnera i njihovog potomstva (Brewer & Abell, 2015). Samim tim, uključivanje 'treće osobe' znači gubitak ekskluzivnosti i određuje se kao sklonost ka prevari, preljuba, ili neverstvo u romantičnim vezama (Fincham & May, 2017). Preljubu čini seksualni i/ili emocionalni odnos s trećom osobom, ostvaren direktnim kontaktom ili indirektno putem elektronskih medija (SMS, četovanje i slično; Zare, 2011). Iako ne mora nužno dovesti do formalnog prekida odnosa, ili prekida veze, svakako uzrokuje trajne afektivne posledice kod partnera koji je prevaren, kao i kod potomstva (Gordon, Baucum, & Snyder, 2004). Prevara kao doživljaj lične izdaje, izaziva snažna osećanja negativnog afekta, nepoverenja, razočaranja, ali i ljutnje, besa, ljubomore, koje mogu ishodovati strukturiranjem mentalnog poremećaja (Shackelford, LeBlanc, & Drass, 2000; 2005), ubistvom ili samoubistvom.

Paradoks fenomena prevare ogleda se u tome što ljudi istovremeno teže ka monogamnim zajednicama, ali i vezama izvan te zajednice, i to uprkos tome što znaju da na taj način povređuju svog partnera. Očigledna društvena hipokrizija, izražena kao nepodudarnost između stava ljudi prema prevari i stvarnog ponašanja u vezama, potvrđena je u mnogim istraživanjima. Na primer, 90% američkih građana smatra da je prevara nedopustiva, 95% očekuje vernost od partnera, 65% neverstvo definiše kao amoralno, a istovremeno se 20–25% brakova svake godine završi razvodom zbog neverstva (Fincham & May, 2017). Takođe, utvrđeno je da oni koji su skloni prevari, to ponašanje ponavljaju (Brewer & Abell, 2015). Studije (Thompson & O'Sullivan, 2016) pokazuju da su različiti motivi prevare, a zavise i od polne pripadnosti: žene (15,5% prevarilo je bar jednom) navode nezadovoljstvo u vezi, obezbeđivanje socijalnog statusa, a muškarci traženje senzacija i redukciju stresa (23,4% prevarilo je bar jednom). Nezavisno od motiva, zajedničke odlike prevare jesu egocentričnost, odsustvo poštovanja i empatije prema drugoj osobi – bezobzirnost, često i nezavisnost od osećanja krivice (Smith, 2006). Ako imamo u vidu da antagonistički sklop ličnosti (narcizam, makijavelizam i psihopatija, ili mračna trijada; Paulhus & Williams, 2002) podrazumeva socijalno averzivno, bezdušno, egocentrično, manipulativno i koristoljubivo ponašanje, razumljivo je što su individualne razlike u sklonosti ka prevari dovođene u vezu s osobinama ove strukture ličnosti.

Istraživanja su pokazala da je visok skor na mračnoj trijadi pozitivan prediktor sklonosti ka prevari – obmani i zloupotrebi poverenja partnera (Paulhus & Williams, 2002; Jones & Paulhus, 2017). Supklinička psihopatija, kao jezgro bezdušnosti, obezbeđuje motiv prevare koji podrazumeva stav ‘ništa lično’ i promiskuitet u sastavu impulsivnosti kao konativni stil (Faktor 2 psihopatije; Hare, 1991; Jonason, Li, & Buss, 2010). Visok narcizam podrazumeva promenu partnera u cilju održanja visoke slike o sebi, traženje rizičnih senzacija i obezbeđuje motiv prevare kroz ‘privilegovano pravo’ (Paulhus, 2010).

Međutim, posebnu pažnju istraživača u domenu istraživanja nomološke mreže prevare, privlači makijavelizam. Naime, za razliku od ostale dve osobine mračne trijade, makijavelizam nikada nije bio klinička kategorija, i neretko se doživljava kao socijalno prihvatljivo ili čak poželjno ponašanje. Christie i Geis (1970; 2013) određuju makijavelizam kao heterogenu crtu ličnosti koja podrazumeva hostilno viđenje ljudske prirode, čime se opravdava korišćenje negativnih interpersonalnih taktika. Za razliku od psihopata, makijavelisti ne čine prevaru impulsivno, a za razliku od narcisa, oni izbegavaju traženje senzacija, a time i rizik da budu ‘uhvaćeni’ (Jones & Paulhus, 2009). Odsustvo afekta ih čini dodatno zloćudnim – bezobzirnim. Gratifikacija koju dobijaju angažovanjem u prevari u skladu je s njihovom eksploatatorskom prirodom, koja smatra da su drugi ljudi samo sredstvo za postizanje cilja (Brewer & Abell, 2015), ili da ‘cilj opravdava sredstvo’. Meston & Buss (2007) ukazuju na to da je manipulativnost značajna prediktorska crta nevernog ponašanja. Žene s povišenim makijavelizmom ostaju u romantičnoj vezi uprkos prevari, ali su, isto tako, one sklonije da se upuste u neverstvo nego muškarci s jednako izraženim makijavelizmom (Jones & Paulhus, 2010). Dakle, motivi makijavelista za prevaru očekivano se vezuju za proračunatost i manipulaciju, što donosi bar dva nivoa gratifikacije: neposredni je telesno (emocionalno) zadovoljstvo, a posredni, ali suštinski, jeste potvrda sopstvene umešnosti i nadmoći (kognitivno-emocionalno).

‘Prevara iz računice’, uz nalaz da je neverstvo kontinuirano ponašanje (Brewer & Abell, 2015), govori o bezobzirnosti preljube. Bezobzirnost je delom makijavelistička osobina jer se vezuje za odsustvo afekta prema drugima – afekat je okrenut isključivo ka sebi. Međutim, ona

je istovremeno i spremnost da se nanosi patnja drugim ljudima radi postizanja ličnog zadovoljstva, što se definiše kao sadizam (Buckels, Jones, & Paulhus, 2013). Kao što istraživanja nedvosmisleno pokazuju, ljudi varaju uprkos tome što time povređuju svog partnera, a ponekad baš zbog toga. Za razliku od kliničkog sadizma, supklinički (svakodnevni) sadizam (Buckels, 2018) jeste crta ličnosti koju ispoljavamo svakodnevno, kada nepoželjna ponašanja, stavove i emocije kamufliramo prigodnim racionalizacijama, poput 'činjenja zla u ime dobra'. Prepoznaje se kroz predominaciju kontradikornog ili paradoksalnog afektivnog odgovora, direktno ili indirektno. Direktno – kada se radujemo tuđoj nesreći, što je poznato kao disonantna empatija (na primer, drago nam je kada nekoga stigne 'zaslužena kazna'). Indirektno – kada uživamo u gledanju scena u kojima se nekom nanose bol ili poniženje (scene nasilja u filmovima i boks mečevima, ili ljudskog poniženja u rijaliti programima). Istraživanja su pokazala da je supklinički sadizam značajno povezan s makijavelizmom i psihopatijom (Dinić, Sadiković, & Wertag, 2020) i danas se smatra delom mračne konstelacije crta (mračna tetrad).

Koliko je nama poznato, do sada nije istraživana povezanost između makijavelizma, supkliničkog sadizma i sklonosti ka prevari. Cilj našeg rada bio je da se utvrdi da li su makijavelizam i supklinički sadizam značajni prediktori preljube. Na taj način, ispitivali smo moguću dvostruku prirodu motivacije preljube. Prvo, da li je sklonost ka preljubi određena makijavelističkim, antagonističkim karakterom, pa se neverstvo čini planirano i iz koristoljublja. Ovaj vid neverstva je afektivno fokusiran isključivo na počinioca, jer je sopstveno zadovoljstvo nezavisno od toga kako se drugi oseća (uprkos tome što drugi pati). Time se ovaj vid neverstva definiše kao ponašanje 'ništa lično'. Drugo, da li je i koliko preljuba 'vrlo lično' (afektivno) motivisana, jer se čini primarno zbog toga da bi se uživalo u patnji druge osobe (ne uprkos, nego baš zbog toga). Takođe, istraživali smo i da li postoje statistički značajne polne razlike prema osobinama makijavelizma, supkliničkog sadizma i sklonosti ka preljubi. Našim istraživanjem proveravali smo da li:

H1) postoji statistički značajna povezanost između makijavelizma, supkliničkog sadizma i sklonosti ka prevari;

H2) postoje statistički značajne polne razlike prema svim merenim varijablama.

2. Metod

2.1. Uzorak ispitanika

Testirano je 159 punoletnih osoba iz Novog Sada i Apatina, starosti od 18 do 53 godine ($M = 24,99$, $SD = 7,94$) od čega je 111 žena i 48 muškaraca. Podaci su prikupljeni delimično onlajn (engl. *on-line*) – 72 ispitanika, korišćenjem društvenih mreža, a delom metodom papir i olovka (87 studenata Fakulteta za pravne i poslovne studije dr Lazar Vrkatić iz Novog Sada). Istraživanje je obavljeno u periodu od maja do jula 2020. godine, uz poštovanje standardne testovne procedure.

2.2. Instrumenti

Za merenje sklonosti ka preljubi korišćena je Skala sklonosti ka preljubi ITIS (Intentions Towards Infidelity Scale; Jones, Olderbak, & Figueredo, 2011), koja je za potrebe istraživanja prevedena s engleskog na srpski jezik. Skala se sastoji se od sedam stavki, u Likert formi petostepenog izbora odgovora. Pitanja obuhvataju procenu neverstva u ranijim, sadašnjim i budućim romantičnim vezama.

Za merenje crte makijavelizma, primenjena je skraćena forma Petofaktorskog inventara makijavelizma FFMI 52 (Five Factor Machiavellianism Inventory; Collison, Vize, Miller, & Lynam, 2018), koji je za potrebe istraživanja preveden s engleskog na srpski jezik. Sastoji se od 52 stavke u Likert formi petostepenog izbora odgovora. Ukupnim skorom upitnik meri izraženost makijavelizma i kroz tri dimenzije meri osobine makijavelizma: antagonizam, planiranje i instrumentalnost.

Supklinički ili svakodnevni sadizam meren je Skalom sadizma SSIS (Short Sadistic Impulse Scale; O'Meara, Davies, & Hammond, 2011) koja je za potrebe istraživanja prevedena s engleskog na srpski jezik. Sastoji se od deset stavki u Likertovoj formi petostepenog izbora odgovora. Indirektni i direktni sadizam mereni su primenom Skale raznovrsnosti sadističkih tendencija VAST (Varieties of Sadistic Tendencies; Paulhus, & Jones, 2015), koja je za potrebe istraživanja takođe prevedena s engleskog jezika. Obuhvata šesnaest stavki od kojih osam meri direktni sadizam, a osam indirektni sadizam.

2.3. Statistička obrada

Za proces obrade podataka korišćen je statistički paket SPSS20.0. Metode korišćene za analizu podataka jesu deskriptivna statistička analiza, Pirsonov bivarijatni korelacioni metod, višestruka regresiona analiza i Studentov t-test za nezavisne uzorke. Pouzdanost primenjenih upitnika merena je Kronbahovim alfa koeficijentom.

3. Rezultati

3.1. Rezultati deskriptivne statistike, bivarijatnih korelacija i pouzdanosti upitnika

Svi primenjeni upitnici imaju zadovoljavajuću pouzdanost, osim skala Svakodnevni sadizam, Indirektni sadizam i supskale makijavelizma – Planiranje (koja ima najmanji broj stavki), čija je pouzdanost upitna.

Prema pokazateljima deskriptivne statistike, ispitanici su najmanje vrednovali direktni sadizam. S druge strane, sebe vide i prikazuju kao osobe koje su preduzimljive i sklone planiranju. Ispodprosečno su skloni prevari u romantičnim odnosima, i umereno su makijavelisti.

Korelaciona analiza pokazuje da su sve tri varijable, merene ukupnim skorom, statistički značajno pozitivno povezane, pri čemu makijavelizam ima jaču povezanost s preljubom od supkliničkog sadizma. Makijavelistička osobina antagonizam ima najveći stepen povezanosti s preljubom i svim tipovima supkliničkog sadizma. Indirektni sadizam nema značajne povezanosti s prevarom, dok je planiranje negativno povezano i s preljubom i sa supkliničkim sadizmom. Instrumentalnost makijavelizma je povezana samo s preljubom i indirektnim sadizmom (Tabela 1).

Tabela 1. Deskriptivna statistika, bivarijatne korelacije i pouzdanost upitnika

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	α	AS	SD
1.Prevara									.75	1,89	.76
2.Sadizam	.18*								.80	1,59	.44
3.Svako- dnevni	.18*	.28**							.61	1,53	.46
4.Direktni	.20*	.17*	.71**						.78	1,39	.52
5.Indi- rektni	.07	.28**	.52**	.40**					.63	1,98	.66
6.Makije- velizam	.28**	.29**	.28**	.17*	.28**				.84	3,12	.35
7.Antago- nizam	.33**	.51**	.54**	.44**	.30**	.64**			.79	2,64	.56
8.Instru- men- talnost	.19*	.08	.04	-.04	.22**	.83**	.18*		.82	4,23	.64
9.Plani- ranje	-.17*	-.22**	-.22**	-.19*	-.14	.21**	-.24**	.13	.50	3,44	.59

* $p < .05$; ** $p < .01$

3.2. Višestruka regresiona analiza

Regresionom analizom dobijen je statistički značajan model koji objašnjava oko 16% varijanse kriterijumske varijable ($R = 0,39$; $R^2 = 0,16$; $F = 4,646$; $p = .001$), pri čemu su značajni prediktori preljube samo osobine makijavelizma, antagonizam i, u nešto slabijoj meri, instrumentalnost. Kao što se može videti u Tabeli 2, nijedna osobina supkliničkog sadizma ne ostvaruje parcijalni uticaj na promene u kriterijumskoj varijabli.

Tabela 2. Pojedinačni doprinosi prediktora prevare

	β	t	p
Svakodnevni sadizam	-.039	-.322	.748
Direktni sadizam	.132	1,224	.223
Indirektni sadizam	-.096	-1,055	.293
Antagonizam	.255	2,746	.007
Instrumentalnost	.190	2,355	.020
Planiranje	-.130	-1,639	.103

3.3. Polne razlike

Muškarci su postigli više skorove na svim merenim osobinama, osim na planiranju, sklonosti prevari i direktnom sadizmu. Muškarci su u statistički značajno većoj meri makijavelisti koje odlikuje osobina instrumentalnost, imaju izražene osobine indirektnog i svakodnevnog sadizma. Žene u statistički značajno većoj meri odlikuje makijavelističko planiranje (Tabela 3).

Tabela 3. Deskriptivna statistika polnih razlika prema merenim varijablama i Studentov t-test

		AS	SD	t	df	p
Prevara	muškarci	12,83	5,14	-.58	157	.560
	žene	13,37	5,42			
Sadizam	muškarci	47,15	10,23	4,24	157	.001
	žene	39,13	11,26			
Svakodnevnog sadizam	muškarci	150,2	3,95	2,65	157	.009
	žene	13,17	4,07			
Direktni sadizam	muškarci	14,73	4,70	1,25	157	.212
	žene	13,61	5,34			
Indirektni sadizam	muškarci	17,40	3,87	7,38	157	.001
	žene	12,34	4,01			
Makijavelizam	muškarci	167,48	15,55	2,32	157	.022
	žene	160,23	19,13			
Antagonizam	muškarci	52,65	8,49	1,94	157	.054
	žene	49,14	11,23			
Instrumentalnost	muškarci	88,50	10,97	2,51	157	.013
	žene	83,05	13,16			
Planiranje	muškarci	26,30	4,44	-2,15	157	.033
	žene	28,04	4,74			

4. Diskusija

Uprkos tome što prevara u romantičnim vezama može imati dugoročne lične i porodične negativne posledice, i podrazumeva deklarativno reakciju društvenog neodobravanja, istraživanja pokazuju da

postoji doslednost u tom ponašanju, kao i porast učestalosti (Brewer & Abell, 2015). Prema dostupnim podacima, prevaru podstiču razni socijalni okidači, koji se nadovezuju na specifične strukture ličnosti koje određuju: niska savesnost, niska prijatnost i visoka ekstraverzija (Schmitt, & Shackelford, 2008); kod žena i visok neuroticizam (Whisman, Gordon, & Chatav, 2007), kao i osobine socijalno averzivnog karaktera – narcizam, psihopatija i makijavelizam. Ipak, polje nomološke mreže prediktora prevare još uvek je nedovoljno ispitano. Cilj našeg rada bio je da utvrdimo da li se i u kojoj meri sklonost ka preljubi može pripisati delovanju makijavelističkih osobina ličnosti, odnosno disonantnom afektu koji je glavna odrednica supkliničkog sadizma. Osnovni nalaz istraživanja je da su, kod naših ispitanika koji su skloni preljubi, izražene obe merene osobine, ali da preljubu predviđa makijavelistički antagonizam, pre nego supklinički sadizam. Prema našim rezultatima, oba pola (ne) varaju partnere u istoj meri.

4.1. Makijavelizam i prevara

Makijavelizam pozitivno predviđa sklonost ka prevari, iako nemaju sve makijavelističke osobine jednak prediktivni značaj, niti smer predikcije. Posebno važnu ulogu ima osobina antagonizma, koja predviđa i sklonost ka prevari i supklinički sadizam u svim oblicima. Prema tome, u kontekstu prevare, naši ispitanici se ne rukovode nekim dugoročno postavljenim ciljem, niti korišću koju postižu neverstvom, nego generalnom spremnošću da druge ljude podrede sopstvenom zadovoljstvu. To je saglasno paradigmi da je sposobnost obmane, prevare, laganja i prikriivanja, deo opšteg manipulativnog interpersonalnog stila (Christie, & Geis, 1970; 2013), koji ima karakter ‘ništa lično’. Instrumentalnost dodatno stimuliše prevaru, jer se prevara koristi kao deo trgovine u potrazi za željenim ciljem. Lagodnost u takvom ponašanju omogućava konativni sklop (Jones, 2010). Nasuprot tome, makijavelističko planiranje (proračunatost) protektivni je faktor vernosti u romantičnim vezama. Međutim, ovaj nalaz treba oprezno razmatrati, jer je na našem uzorku utvrđena upitna pouzdanost supskale Planiranje. Moguće je da je jedan od razloga niske pouzdanosti relativno mali broj stavki u odnosu na ostale supskale FFMI. Ipak, imajući u vidu da FFMI ima u celini

visoku pouzdanost, možemo reći da je izraženo planiranje jedina osobina koja značajno razlikuje žene u odnosu na muškarce. U tom smislu, odsustvo dugoročnih kalkulacija predviđa prevaru, što ukazuje na to da je prevara u vezi sa situacionim kontekstom, pa se odvija impulsivno, bez mnogo razmišljanja. Dakle, ukoliko postoji izražena makijavelistička sklonost ka planiranju, onda račun govori u prilog tezi da bi se više izgubilo nego dobilo prevarom partnera ('prevara se ne isplati'). Ovaj nalaz nije u skladu sa ranijim koji pokazuju da su žene sklonije prevari u znatno većoj meri makijavelisti (Jones, & Paulhus, 2010). To je moguće objasniti primenom različitih instrumenata za merenje makijavelizma, polnom strukturom uzorka, nekim kulturološkim specifičnostima, ali i upitnom pouzdanošću ove supskale u našem radu.

4.2. Supklinički sadizam i prevara

Supklinički sadizam, kao i sve njegove osobine izuzev indirektnog sadizma, pozitivno je povezan s preljubom. Međutim, i ovaj nalaz treba razmatrati oprezno, iz tri razloga. Prvo, dobijene korelacije objašnjavaju relativno niske procenete zajedničke varijanse. Drugo, nakon parcijalizacije, gubi se prediktorski efekat osobina sadizma, što ukazuje da je povezanost s preljubom bila posredovana zajedničkom varijansom s osobinama makijavelizma. To znači da je prediktivna moć supkliničkog sadizma zapravo definisana antagonističkom prirodom makijavelizma. Treće, skale indirektnog i svakodnevnog supkliničkog sadizma takođe imaju upitnu pouzdanost. U odnosu na početku postavljeno pitanje – zašto ljudi varaju partnere uprkos tome što znaju da će ih to povrediti? – odgovor bi bio relativno optimističan: izgleda ipak ne zato što uživaju u bolu koji nanose, nego zato što je to deo njihovog konativnog, makijavelističkog sklopa. Bezobzirnost neverstva je ipak neupitna, i podrazumeva ne samo angažovane afektivne resurse (odsustvo adekvatnog i prisustvo kontradiktornog afektiviteta) nego i aktivitet, jer jedino indirektni (vikarijski) sadizam, koji ne podrazumeva direktno učešće osobe, nema značajnu povezanost s prevarom. Odsustvo povezanosti vikarijskog sadizma s planiranjem uz značajnu povezanost s ostalim makijavelističkim osobinama, potvrđuje nalaz da je priroda tog aktiviteta deo opšteg makijavelističkog stila i da može imati instrumentalni karakter.

Kao što je rečeno, supklinički sadizam je zajedno s makijavelizmom, narcizmom i psihopatijom, deo mračne tetrade, što objašnjava povezanost između makijavelizma (posebno antagonizma) i osobina sadizma u ovom radu. Dakle, sklonost ka preljubi je deo konativnog stila antagonističkog karaktera, pa je čin preljube ‘ništa lično’. To je u skladu s ranijim nalazima da je sklonost ka preljubi dosledno ponašanje, ili kolkvijalnom sintagmom da je ‘jednom preljubnik – uvek preljubnik’.

U dostupnoj literaturi nema nalaza o povezanosti supkliničkog sadizma i prevare, ali su rezultati tih studija pokazali da je supklinički sadizam značajno povezan sa seksualnom dominacijom, porodičnim nasiljem, uživanjem u povređivanju partnera tokom seksa, kao i internet ‘trolovanjem’ (engl. *trolling* – pisanje uznemirujućih poruka; Buckels, Trapnell, Andjelovic, & Paulhus, 2019). Stoga je sasvim moguće da ovaj činilac prevare može imati i najteže ishode.

4.3. Polne razlike

Utvrđene su značajne polne razlike prema skoro svim merenim osobinama, osim u odnosu na preljubu i direktni sadizam. Ranija istraživanja polnih razlika u prevari nisu dala dosledne nalaze. Dok neki autori govore o tome da su muškarci i žene jednako skloni prevari (Kellum, 2018), drugi navode da je neverstvo odlika muškaraca (Allen, & Baucom, 2004). Studija koja se bavila pregledom istraživanja o neverstvu (Zare, 2011) saopštava da je na uzrastu od 40 godina, sredinom prošlog veka, 50% oženjenih muškaraca počinilo preljubu i 25% udatih žena, dok je 30 godina kasnije – 60% oženjenih muškaraca počinilo preljubu i 50% udatih žena. Međutim, jedan od problema na koji ukazuju istraživanja varijabli iz domena seksualnosti jeste sklonost ka davanju socijalno poželjnih odgovora. Ukoliko imamo u vidu ranije opisanu hipokriziju stava o neverstvu u romantičnim vezama, onda bi i ovaj naš podatak o jednakim sklonostima možda trebalo uzeti s rezervom. Argument u prilog tome jeste da su polne razlike utvrđene kod skoro svih ostalih varijabli, osim kod direktnog sadizma, koji takođe podrazumeva samoiskaz o eksplicitnoj sadističkoj prirodi.

Gledajući tako, rekli bismo da muškarci svoj ugao gledanja na prevaru definišu kroz makijavelizam koji je u sklopu averzivnog karaktera, ili kroz disonantan afekat (supklinički sadizam) koji može biti i vikarijskog tipa. Izraženiji sadizam nego kod žena ukazuje na veći stepen bezobzirnosti i manje izraženu mogućnost osećanja krivice, ali i veću verovatnoću motiva preljube 'vrlo lično'. Žene, kao što smo ranije rekli, pre su sklone kalkulaciji koja ih čini odanim partneru: one, izgleda, pre varaju situaciono. Značajno niži kapacitet za supklinički sadizam u odnosu na muškarce ukazivao bi na mogućnost naknadnog osećanja krivice. Raniji istraživači su supklinički sadizam, kao primarno odliku muškog pola, objašnjavali karakterističnim reproduktivnim strategijama (Buss, & Shackelford, 1997), ali bi se možda pre moglo govoriti o značajnim polnim razlikama (u korist žena) utvrđenim na osobini emocionalnost, koja konotira osobine rođakog altruizma i neuroticizma (Whisman et al., 2007).

Generalno, izgleda da je preljuba u romantičnim odnosima u sastavu opšteg sklopa antagonističkog karaktera preljubnika. Kao takva, ona je kontinuirana, nije lično usmerena ('ništa lično'), a kombinacija makijavelizma i supkliničkog sadizma objašnjava bezobzirnost prevare. Rezultati ukazuju na vrlo složenu prirodu ovog problema, koji bi trebalo dalje istražiti, posebno zato što može imati visoko rizično dejstvo u oblasti antisocijalnog ponašanja (sklonost ka nasilju u porodici, homi- cid) i mentalnog zdravlja ljudi.

4.4. Ograničenja rada

Prvi tip ograničenja odnosi se na strukturu uzorka, kroz polnu neujednačenost i primenu metoda samoiskaza. Drugi tip ograničenja u vezi je s neujednačenošću uslova ispitivanja: s obzirom na pandemijsku situaciju, deo ispitanika je popunjavao upitnike onlajn, a deo primenom standardnog papir-olovka metoda. Treći tip ograničenja odnosi se na generalnu slabost istraživanja fenomena preljube, a to je visoka verovatnoća davanja socijalno poželjnih odgovora. Konačno, niska pouzdanost supskala sadizma – Indirektni i Svakodnevn i posebno supskale makijavelizma – Planiranje, značajno ograničavaju mogućnost generalizacije podataka. Međutim, smatramo da je uprkos ovim ograničenjima,

istraživanje ukazalo na neke vrlo značajne aspekte složenog fenomena neverstva u romantičnim vezama, koje bi dalje trebalo istražiti, posebno imajući u vidu uticaj preljube na različite forme aberantnog ponašanja ljudi: kako u domenu nasilničkog ponašanja, tako i u domenu opšteg mentalnog zdravlja ljudi.

Literatura

1. Allen, E. S., & Baucom, D. H. (2004). Adult attachment and patterns of extradyadic involvement. *Family Process*, 43(4), 467–488. <https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.2004.00035.x>
2. Brewer, G., & Abell, L. (2015). Machiavellianism and sexual behavior: Motivations, deception and infidelity. *Personality and Individual Differences*, 74, 186–191. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2014.10.028>
3. Buckels, E. E., Jones, D. & Paulhus, D. L. (2013). Behavioral confirmation of everyday sadism. *Psychological Science*, 24(11), 2201–2209. <https://doi.org/10.1177/0956797613490749>
4. Buckels, E. E., Trapnell, P. D., Andjelovic, T., & Paulhus, D. L. (2019). Internet trolling and everyday sadism: Parallel effects on pain perception and moral judgment. *Journal of Personality*, 87(2), 328–340. <https://doi.org/10.1111/jopy.12393>
5. Buckels, E. E. (2018). *The psychology of everyday sadism* (Doctoral dissertation, University of British Columbia).
6. Buss, D. M., & Shackelford, T. K. (1997). Susceptibility to infidelity in the first year of marriage. *Journal of Research in Personality*, 31, 193–221. <http://dx.doi.org/10.1006/jrpe.1997.2175>.
7. Christie, R., & Geis, F. L. (2013). *Studies in Machiavellianism*. Academic Press.
8. Collison, K. L., Vize, C. E., Miller, J. D., & Lynam, D. R. (2018). Development and preliminary validation of a five factor model measure of Machiavellianism. *Psychological Assessment*, 30(10), 1401. <https://doi.org/10.1037/pas0000637>

9. Dinić, B. M., Sadiković, S., & Wertag, A. (2020). Factor mixture analysis of the Dark Triad and Dark Tetrad: Could sadism make a difference? *Journal of Individual Differences*. <https://doi.org/10.1027/1614-0001/a000331>
10. Fincham, F. D., & May, R. W. (2017). Infidelity in romantic relationships. *Current Opinion in Psychology*, 13, 70–74. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2016.03.008>
11. Gordon, K. C., Baucom, D. H., & Snyder, D. K. (2004). An integrative intervention for promoting recovery from extramarital affairs. *Journal of Marital and Family Therapy*, 30:33 <https://doi.org/10.1111/j.1752-0606.2004.tb01235.x>
12. Hare, R. D. (1991). *Manual for the Revised Psychopathy Checklist*. Toronto, ON, Canada: MultiHealth Systems. https://doi.org/10.1007/978-3-319-28099-8_1079-1
13. Jonason, P. K., Li, N. P., & Buss, D. M. (2010). The costs and benefits of the Dark Triad: Implications for mate poaching and mate retention tactics. *Personality and Individual Differences*, 48, 373–378. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2009.11.003>
14. Jones, D. N., & Paulhus, D. L. (2009). Machiavellianism. In M. R. Leary & R. H. Doyle (Eds.), *Handbook of individual differences in social behavior* (pp. 93–103). New York: Guilford.
15. Jones, D. N., Olderbak, S. G., & Figueredo, A. J. (2011). The Intentions Towards Infidelity Scale. In T. D. Fisher, C. M. Davis, W. L. Yarber, & S. L. Davis (Eds.), *Handbook of sexuality-related measures* (3rd ed., pp. 251–253). New York, NY: Routledge.
16. Jones, D. N., & Paulhus, D. L. (2017). Duplicity among the Dark Triad: Three faces of deceit. *Journal of Personality and Social Psychology*, 113, 329–342. <https://doi.org/10.1037/pspp0000139>
17. Kellum, R. B. (2018). *The Unfaithful Partner: An Examination of Sex Differences in Attitudes Toward Infidelity* (Doctoral dissertation, Alabama Agricultural and Mechanical University). <https://doi.org/10.1177/147470491301100407>
18. Meston, C.D., & Buss, D.M. (2007). Why Humans Have Sex? *Archives of Sexual Behavior*, 36, 477–507 <https://doi.org/10.1007/s10508-007-9175-2>

19. O'Meara, A., Davies, J., & Hammond, S. (2011). The psychometric properties and utility of the Short Sadistic Impulse Scale (SSIS). *Psychological Assessment*, 23(2), p. 523. <https://doi.org/10.1037/a0022400>
20. Paulhus, D. L., Williams, K. M. (2002). The Dark Triad of Personality: Narcissism, Machiavellianism and psychopathy. *Journal of Research in Personality*, 36, 556–563 [https://doi.org/10.1016/S0092-6566\(02\)00505-6](https://doi.org/10.1016/S0092-6566(02)00505-6)
21. Paulhus, D. L. (2010). Different provocations trigger aggression in narcissists and psychopaths. *Social and Personality Psychology Science*, 1, 12–18 <https://doi.org/10.1177/1948550609347591>
22. Paulhus, D. L., & Jones, D. N. (2015). Measures of dark personalities. In G.J. Boyle, D.H. Saklofske, & G. Matthews (Eds.), *Measures of personality and social psychological constructs* (pp. 562–594). London, United Kingdom: Academic Press. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-386915-9.00020-6>
23. Schmitt, D. P., & Shackelford, T. K. (2008). Big Five traits related to short-term mating: From personality to promiscuity across 46 nations. *Evolutionary Psychology*, 6(2), 246–282. <https://doi.org/10.1177/147470490800600204>
24. Shackelford, T. K., Goetz, A. T., Buss, D. M., Euler, H. A., & Hoier, S. (2005). When we hurt the ones we love: Predicting violence against women from men's mate retention. *Personal Relationships*, 12, 447–463. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2005.00125.x>
25. Shackelford, T. K., LeBlanc, G. J., & Drass, E. (2000). Emotional reactions to infidelity. *Cognition and Emotion*, 14, 643–659. <https://doi.org/10.1080/02699930050117657>
26. Smith, T. W. (2006): Sexual behavior in the United States. In *Sex and Sexuality*. Ed. by RD McAnulty RD, Burnette MM. Praeger Press; 103–132. 49. Schroder KEE, Carey MP <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2016.03.008>
27. Thompson, A. E., & O'Sullivan, L. F. (2016). I Can But You Can't: Inconsistencies in Judgments of and Experiences With Infidelity, *Journal of Relationships Research*, 7, 3, 1–13 <https://doi.org/10.1017/jrr.2016.1>

28. Whisman, M. A., Gordon, K. C., & Chatav, Y. (2007). Predicting sexual infidelity in a population-based sample of married individuals. *Journal of Family Psychology*, 320–324. <http://dx.doi.org/10.1037/0893-3200.21.2.320>,
29. Zare, B. (2011). Review of studies on infidelity. 3rd International Conference on Advanced Management Science, 19, 182–186.